

HÖGSTA FÖRVALTNINGSDOMSTOLENS DOM

Mål nr
3112-23

meddelad i Stockholm den 27 december 2024

KLAGANDE

Pensionsmyndigheten
Box 381 90
100 64 Stockholm

MOTPART

AA

Ombud: Advokat Fredrik Larsson
Vernia Advokatbyrå AB
Sveavägen 116
113 50 Stockholm

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Kammarrätten i Stockholms dom den 21 mars 2023 i mål nr 4339-22

SAKEN

Allmän ålderspension

HÖGSTA FÖRVALTNINGSDOMSTOLENS AVGÖRANDE

Högsta förvaltningsdomstolen upphäver kammarrättens avgörande, förvaltningsrättens avgörande och Pensionsmyndighetens beslut den 26 februari 2021 samt avvisar AAs begäran om omprövning av Pensionsmyndighetens beslut den 19 november 2020.

BAKGRUND

1. Rätten till allmän ålderspension prövas av Pensionsmyndigheten. Vid prövningen ska myndigheten se till att frågan utreds i den omfattning som dess beskaffenhet kräver och den enskilde är skyldig att lämna de uppgifter som är av betydelse för bedömningen av om det föreligger rätt till pension.
2. Vid dödsfall upphör rätten till allmän ålderspension. Pension lämnas till och med den månad då rätten till den upphör.
3. Pensionsmyndigheten beslutade den 19 november 2020 att BB inte skulle få någon allmän ålderspension från och med juli 2020. Beslutet motiverades med att myndigheten tagit emot en anmälan om att BB var försvunnen sedan 2016, vilket också hade bekräftats av hans hustru. Eftersom BB var försvunnen och varken gjorde anspråk på pensionen eller personligen använde sitt bankkonto samt då det inte fanns några livstecken från honom, bedömde myndigheten att det inte längre förelåg rätt till allmän ålderspension.
4. På begäran av BBs hustru AA omprövade Pensionsmyndigheten den 26 februari 2021 beslutet att dra in BBs pension. Det tidigare beslutet ändrades dock inte. Myndigheten konstaterade att den enskilde är skyldig att lämna de uppgifter som är av betydelse för bedömningen av pensionsfrågan. Vidare framgick det av beslutet att BB hade ombetts att besöka myndighetens närmaste servicekontor för att legitimera sig och därmed styrka att han är vid liv, men att så inte hade skett.
5. AA överklagade omprövningsbeslutet till Förvaltningsrätten i Stockholm. Domstolen avslög överklagandet efter att inledningsvis ha gjort bedömningen att AA i egenskap av BBs hustru påverkades av Pensionsmyndighetens beslut på ett sådant sätt att hon med stöd av 42 § förvaltningslagen (2017:900) hade rätt att överklaga beslutet.

6. Efter att AA överklagat till Kammarrätten i Stockholm upphävde domstolen Pensionsmyndighetens omprövningsbeslut. Kammarrätten fann att det i socialförsäkringsbalken inte kan utläsas ett uttryckligt krav på att en person måste ha påträffats avliden eller ha dödförklarats enligt lagen (2005:130) om dödförklaring för att rätten till allmän ålderspension ska upphöra. Domstolen menade dock att det inte finns skäl att ställa lägre krav på Pensionsmyndighetens utredning i detta hänseende än de krav som krävs för dödförklaring enligt lagen om dödförklaring.
7. Kammarrätten konstaterade att BB vid tidpunkten för det överklagade beslutet inte hade varit försvunnen i minst fem år och att det för dödförklaring därför skulle krävas att det antingen var utrett att han var död eller att det, med hänsyn till omständigheterna kring försvinnandet och vad som i övrigt är känt, fanns en hög grad av sannolikhet för att han var död. Domstolen ansåg att omständigheterna visserligen talar för att BB är avliden men eftersom det inte finns några tydliga uppgifter kring försvinnandet finns det inte en sådan hög grad av sannolikhet för att BB är död som krävs för att rätten till allmän ålderspension ska ha upphört.

YRKANDEN M.M.

8. *Pensionsmyndigheten* yrkar att kammarrättens dom ska upphävas och att förvaltningsrättens dom ska fastställas.
9. AA anser att överklagandet ska avslås.

SKÄLEN FÖR AVGÖRANDET**Rättslig reglering m.m.***Socialförsäkringsbalken*

10. I socialförsäkringsbalken finns bestämmelser som reglerar rätten till allmän ålderspension samt bestämmelser om handläggning, omprövning och överklagande som ska tillämpas i ärenden om sådan pension.
11. Enligt 56 kap. 7 § lämnas allmän ålderspension till och med den månad då rätten till pensionen upphör.
12. Av 110 kap. 13 § framgår att den handläggande myndigheten ska se till att ärendena blir utredda i den omfattning som deras beskaffenhet kräver. Vidare föreskrivs att den enskilde är skyldig att lämna de uppgifter som är av betydelse för bedömningen av frågan om ersättning eller i övrigt för tillämpningen av balken.
13. Enligt 52 § första stycket 2 får ersättning enligt balken dras in eller sättas ned om den försäkrade eller den som annars får ersättningen inte har lämnat uppgift enligt 13 §. Av andra stycket framgår att indragningen eller nedsättningen får avse viss tid eller gälla tills vidare och att åtgärderna endast ska vidtas om det är fråga om ett förhållande som är av betydelse för rätten till eller storleken av ersättningen.
14. Bestämmelser om omprövning och överklagande av beslut om allmän ålderspension finns i 113 kap. För beslut som fattas enligt balken gäller som huvudregel att beslutsmyndigheten först måste ompröva sitt

beslut (grundbeslut) innan det får överklagas till allmän förvaltningsdomstol (7 och 10 §§).

15. Enligt den allmänna omprövningsbestämmelsen i 7 § första stycket ska Pensionsmyndigheten ompröva ett beslut om det skriftligen begärs av en enskild som beslutet angår. Av 22 § andra stycket framgår emellertid att i fråga om omprövning av Pensionsmyndighetens beslut i ärenden om allmän ålderspension tillämpas endast 7 § andra stycket samt 9, 21 och 23–31 §§.
16. Bestämmelser om rätten för enskilda att begära omprövning av ett beslut om ålderspension finns i 23 och 24 §§.
17. Enligt 23 § gäller att ett beslut ska omprövas om det skriftligen begärs av den som beslutet avser eller om det finns andra skäl.
18. I 24 § föreskrivs att om den som ett beslut om inkomstgrundad ålderspension avser har avlidit, får även någon annan som är berörd av beslutet skriftligen begära omprövning av detta.
19. I 33 § föreskrivs att om den som ett beslut om allmän ålderspension avser har avlidit, får även någon annan som är berörd av beslutet överklaga detta.

Förvaltningslagen

20. Enligt 42 § förvaltningslagen får ett beslut överklagas av den som beslutet angår, om det har gått honom eller henne emot. Av 4 § följer emellertid att bestämmelsen inte ska tillämpas om en annan lag eller en förordning innehåller någon bestämmelse som avviker från lagen. Då tillämpas den andra författningens bestämmelse i stället.

Högsta förvaltningsdomstolens bedömning

21. Det överklagade avgörandet gäller ett ärende hos Pensionsmyndigheten avseende omprövning av ett beslut enligt socialförsäkringsbalken om rätten till allmän ålderspension. Prövningen ska alltså göras med tillämpning av bestämmelserna i socialförsäkringsbalken.
22. I ärendet hos Pensionsmyndigheten tillämpade myndigheten bestämmelserna i 110 kap. 13 och 52 §§ socialförsäkringsbalken för att utreda och pröva BBs fortsatta rätt till pension. Av bestämmelserna följer att pensionen får dras in om den enskilde inte lämnar uppgifter som är av betydelse för bedömningen av rätten till ersättningen.
23. Vid omprövning av beslut om allmän ålderspension gäller enligt 113 kap. 22 § andra stycket socialförsäkringsbalken att, såvitt nu är av intresse, de särskilda omprövningsreglerna i 23 och 24 §§ ska tillämpas i stället för den allmänna omprövningsregeln i 7 § första stycket.
24. Av det aktuella omprövningsbeslutet framgår att indragningsbeslutet omprövats på AAs begäran. Pensionsmyndigheten har dock inte angett på vilken grund myndigheten ansett att hon har haft rätt till omprövning av beslutet om indragning av BBs pension.
25. För omprövning enligt 23 § krävs att sådan begärs skriftligen av den som beslutet avser eller ”om det finns andra skäl”. Beslutet avser inte AA. Med andra skäl avses situationen att myndigheten på eget initiativ finner anledning att ompröva beslutet (prop. 1997/98:151 s. 751). Inte någon av dessa omprövningsgrunder är aktuella. Omprövning har således inte kunnat ske med stöd av 23 §.

26. Om den som beslutet avser har avlidit finns det dock enligt 24 § en möjlighet för någon annan som är berörd av beslutet att skriftligen begära omprövning. I förarbetena uttalas att beslutet om den avlidnes intjänade pensionsrätt, pensionspoäng m.m. kan omprövas på begäran av den som är berörd samt att det framför allt är den som är berättigad till någon form av efterlevandepension som kan komma i fråga (a. prop. s. 496 och 752).
27. För att ett beslut som fattats enligt socialförsäkringsbalken ska kunna överklagas till allmän förvaltningsdomstol gäller som utgångspunkt att det först måste omprövas av beslutsmyndigheten. Frågan om en enskild har rätt att begära omprövning får alltså betydelse även för frågan om den enskilde har rätt att få beslutet överprövat av domstol.
28. Oavsett om AA skulle ha varit berörd i den mening som avses i bestämmelsen i 24 §, förutsätter bestämmelsen enligt ordalydelsen att den som beslutet avser är avliden. Detta måste enligt Högsta förvaltningsdomstolens mening förstås på så sätt att den som beslutet avser måste vara konstaterat avliden eller dödförklarad enligt lagen om dödförklaring vid tidpunkten för begäran om omprövning. Det sagda bör på motsvarande sätt även gälla vid tillämpningen av den korresponderande överklagandebestämmelsen i 33 §.
29. Det kan konstateras att vid tidpunkten för AAs begäran om omprövning var BB varken konstaterat avliden eller dödförklarad enligt lagen om dödförklaring. AA hade alltså inte rätt att få grundbeslutet omprövat med stöd av 24 §.
30. Högsta förvaltningsdomstolen finner således att det inte fanns förutsättningar för att på begäran av AA ompröva grundbeslutet om indragning av BBs pension. Pensionsmyndigheten borde därför ha avvisat hennes begäran om omprövning. Det sagda innebär att kammarrättens och förvaltningsrättens avgöranden liksom Pensionsmyndighetens omprövningsbeslut ska upphävas samt att AAs begäran om omprövning av Pensionsmyndighetens beslut den 19

november 2020 ska avvisas. Pensionsmyndighetens sistnämnda beslut står därmed fast.

I avgörandet har deltagit justitieråden Henrik Jermsten, Per Classon, Mahmut Baran, Marie Jönsson och Linda Haggren.

Föredragande har varit justitiesekreteraren Hedvig Areskoug.